

Když jsem Američanům připomněla, že právě Komenský byl pozván, aby se stal prvním rektorem Harvardovy univerzity, projeví nepředstíraný respekt.

Disciplinovaní Korejci, upovídání Američané a Češi někde na půl cesty

Naše přední bohemistka Ivana Bozděchová učí češtinu nejen studenty, pro něž je mateřštinou, ale řadu let zasvěcovala do tajů českého jazyka, československých a českých reálií, historie a kultury i zájemce na univerzitě v americké Omaze a na Stanfordu, na Hankuk University v Soulu, na univerzitě v Baku a v dalších koutech světa. O svých zkušenostech s výukou a předpokladech i mentalitě zahraničních studentů jsme si povídali v redakci AGE.

Čeština je pro cizince velmi těžká jak svou gramatikou a stylistikou, tak fonetikou. Co vede vysokoškolské studenty ve Státech nebo v Korejské republice k tomu, aby se trápili s jazykem malého národa kdesi daleko v Evropě?

Ve Spojených státech si kromě lingvistů, kteří si chtějí nebo musejí doplnit znalosti o další slovanský jazyk, zájemci vybírají češtinu většinou proto, že mají slovanské předky. To bylo hlavním motivem na univerzitě ve státu Nebraska, kde žije největší procento Čechoameričanů v přepočtu na hlavu na území Spojených států. Univerzita úzce spolupracuje s krajskou komunitou a převážně ve večerních kurzech se zaměřuje zejména na jazyk a české reálie pro krajany. Bohemistiku na kalifornské Stanford University vyhledávají hlavně slavisté, takže výuka probíhá na vysoké úrovni, jíž odpovídají i znalosti studentů.

U Jihokorejců převažuje motivace pragmatická. Úspěšné dokončení studia pro ně představuje důležitý předpoklad pro získání práce. Ze 150 absolventů bakalářského studia bohemistiky se jich bude oborem zabývat jen pár. K nim připočítejme dva tři účastníky šestidenních intenzivních kurzů ve školicím středisku společnosti Samsung, adepty na pozice vyššího a středního managementu firmy pro teritorium ČR.

Musela jste korigovat s ohledem na naturel tamějších studentů svůj přístup a metody? V čem jsou jiní než čeští?

Přístup amerického učitele ke studentům je velmi podobný našemu – přátelský, kolegiální a víc neformální, což je dáno např. i tím, že v angličtině se nerozlišuje vykání a tykání. Projev je pak bezprostřednější. Američané jsou sebevědomější, někdy méně disciplinovaní a zodpovědní než Češi, rádi diskutují, i když často zápasí se složitou českou gramatikou. Ale trochu mi tam chyběla větší soustředěnost na práci. Jinou kapitolou jsou pracovití, ukáznění a ambiciózní Korejci. Bezvýhradně respektují a plní veškeré pokyny učitele, a to dokonce i v případech, že látce nerozumí. Jejich tradice vzdělávání jim totiž velí memorovat a využívat paměťový způsob učení. Věk a vzdělání patří v Koreji mezi důležitá kritéria postavení člověka na společenském žebříčku.

Říká se, že tamější zaměstnanci dokonce ani neupozorní na chybu, a to i při vědomí potenciálních komplikací a ztrát v pracovním procesu. Důvodem není lhostejnost, ale respekt k nadřízenému. Setkala jste se s podobným chováním u studentů?

Na každém kroku. Tradice významně formuje také jejich vztah k autoritám. Při výuce bývá problém přimět je formulovat vlastní názory, ptát se na to, co při výkladu nepochopili, a diskutovat. Trvalo mi nějakou dobu, než jsem pochopila, proč je tomu tak, a ještě déle hledala způsob, jak to odstranit.

Poměrně často se setkáváme s názorem, že u nás při výuce cizích jazyků nedostatečně rozvíjíme komunikační schopnosti studentů. Jaké metody jazykové výuky převažují na amerických školách?

Největší důraz je tam kladen právě na komunikační zaměření přípravy. Výuka je orientována praktičtěji směrem k co nejlepšímu vyjadřovacímu dovednostem a práci s autentickými texty. Na rozdíl od analytické angličtiny nelze u češtiny, jako syntetického jazyka se složitou gramatickou strukturou a odlišnou slovní zásobou, využívat této metody tak rychle a v takové míře jako u analytické angličtiny.

Začátkem devadesátých let jste byla jedním z mála našich pedagogů, na Stanfordu dokonce první rodilá mluvčí, kteří v cizině učili český jazyk. V čem se tehdy ve vašem oboru odlišovalo americké a naše školství nejvíc?

Největší rozdíl jsem zaznamenala v technickém vybavení škol. Zatímco u nás byla i kopírovací technika tehdy vzácnost, ve Státech bylo běžné používat v dostatečném množství a kvalitě moderní techniku, jako jsou počítače nebo jazykové laboratoře či audiovizuální pomůcky.

Postupně se ukazuje, že informační technologie samy o sobě ještě nemusí nutně znamenat vyšší kvalitu výuky. Americký kulturní antropolog Andrew Lass, který v 50. a 60. letech s rodiči pobýval a studoval v Praze, požaduje po svých studentech, aby při jeho přednáškách nepoužívali moderní technologie, ale poznámky si dělali na papír rukou, aby pochopili smysl toho, co říká. Jaký názor máte vy?

V době, kdy jsem působila v USA, byly pro mě moderní vyučovací pomůcky a technologie vítanou novinkou, která mi pomohla zvýšit kvalitu výuky. Nyní, kdy jsou i u nás již běžné, si člověk víc uvědomuje, v čem mohou být přínosem a kdy je vhodnější kombinovat je s klasickými metodami.

Češi jako by v poslední době propadli fenoménu testování. Zvažují se jednotné testy pro pátáky nebo jednotné přijímací testy na

Do češtiny jako prvního slovanského jazyka byla bible přeložena již kolem roku 1360, tedy dříve než do němčiny a angličtiny.

Doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.

Od roku 1985 působí na Filozofické fakultě UK, v současné době v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace. V akademickém roce 1990–1991 učila na University of Nebraska at Omaha a v roce 1991–1992 na kalifornské Stanford University. Období 2010–2012 strávila jako profesorka-rodilá mluvčí na Hankuk University of Foreign Studies v jihokorejském Soulu. Na FF UK se zabývá přípravou učitelů českého jazyka a bohemistů. Má bohaté zkušenosti z výuky cizinců a krajanů českému jazyku. Je členkou řady odborných institucí doma i v zahraničí.

střední školy. Jak Američané přijímají tento způsob ověřování znalostí?

Testování je tam zavedené na všech stupních škol a studenti je tam dokonce vyžadují. Zejména studenti prestižních univerzit, na nichž se platí nezanedbatelné školné, si tak z pragmatických důvodů ověřují, zda získané znalosti odpovídají vynaloženým finančním prostředkům a umožní jim obstát v konkurenci na trhu práce. Možná ještě silnější hlad po dobrých výsledcích a prestiži panuje mezi studenty v Korejské republice. Testy tam nejsou strašákem, ale jednou z řady příležitostí, jak si ověřit, co jsem se naučil, a dohnat, co mi uniklo.

Komenský krůček od rektorátu na prestižní americké univerzitě

Již zmíněný Andrew Lass se v jednom ze svých rozhovorů nechal slyšet, že kvůli angličtině málo pečujeme o svou mateřštinu. Jak vidíte budoucnost češtiny jako jazyka desetimilionového národa a bohemistiky jako oboru na zahraničních univerzitách?

Čeština je sice jazyk malého národa, ale zároveň je jedním z úředních jazyků Evropské unie a zprostředkovatelem naší bohaté kultury a historického odkazu. Do češtiny jako prvního slovanského jazyka byla bible přeložena již kolem roku 1360, tedy dříve než do němčiny a angličtiny. Můžeme se pochlubit i mezinárodně známými osobnostmi, jako byl například Jan Hus nebo Jan Amos Komenský. Svět zná našeho krajana jako učitele národů, ale většinou si ho nespojuje s Českem. Když jsem Američanům připomněla, že právě Komenský byl pozván, aby se stal prvním rektorem Harvardovy univerzity, projeví nepředstíraný respekt.

Proč se jím tenkrát stal Angličan John Harvard?

Komenský až do smrti doufal, že se bude jednou moct vrátit domů. Obával se, že z daleké Ameriky by to bylo příliš složité.

Jste velká patriotka, což je u Čechů poměrně vzácná vlastnost. Věříte, že si Češi ubrání svou více než tisíciletou identitu?

To bude záležet jen na nás. Když budeme pečovat o svou mateřštinu i historický a kulturní odkaz předků, pak není důvod v to nevěřit.

*Text: Věra Vortelová
Foto: Marek Jenšík*

ČEŠI A ČEŠTINA OČIMA AMERICKÉHO KULTURNÍHO ANTROPOLOGA

V evropském kontinentálním prostředí je jazyk chápán jako podstatný aspekt národní identity. Angličtina je zajímavá tím, že nikomu nepatří, nemá díky historickým koloniálním a postkoloniálním procesům domovinu. Vztah češtiny a češtví se rozpadá. Pro mě je trochu ironií, že jako člověk, jehož dětství bylo americké i české, zastávám svým způsobem konzervativní názor, že tu dochází k nebezpečné situaci, kdy vytříbená čeština přestává být charakteristickým znakem vzdělaného člověka. Na straně druhé tu mnozí intelektuálové často ovládají jen profesní angličtinu. Například když lékař umí lékařskou angličtinu, neznamená to, že umí anglicky. Čeština postupně ztrácí svůj význam již na středních školách. Na vysokých školách pak, kromě bohemistických oborů, nejsou studenti vedeni k tomu, aby ovládali svou mateřštinu na vysoké úrovni. V angloamerickém světě se dobrá znalost mateřského jazyka, v tomto případě angličtiny, považuje za součást obecné vzdělanosti, lhotejně, zda jde o absolventa fyziky, medicíny či jiného oboru, protože musí obstát – fyzik nebo lékař. Vysoká písemná i ústní kompetence v národním jazyce je samozřejmým předpokladem každého vysokoškoláka. Podle mého názoru se v Česku v posledních letech příliš zdůrazňuje význam znalosti oborové angličtiny na úkor češtiny. Vzniká tak generace expertů, kteří vlastně neznají ani jeden jazyk.

Andrew Lass pro Studio Leonardo při příležitosti udělení loňské Ceny Víze 97

Kdo je Andrew Lass?

Přednáší kulturní antropologii na Mount Holyoke College v Massachusetts. Začátkem devadesátých let inicioval projekt modernizace českého a slovenského knihovnictví CASLIN (Czech and Slovak Information Network). V Praze absolvoval základní, střední i vysokou školu (FAMU a FF UK). V lednu 1973, těsně před dokončením studia, byl z Československa spolu s rodiči, americkými novináři, vyhoštěn. Je nositelem Ceny Jana Evangelisty Purkyně.